

■ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

УДК 631.16:620.952

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА
ДІАГНОСТИКА АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ З
ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА ©**

Т.М. КОРПАНЮК,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті розкрито наукове обґрунтування теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва сировини для біопалива в аграрних підприємствах, а також показано вдосконалення процесу прийняття фінансових рішень шляхом впровадження фінансової діагностики як важливої складової цього процесу. Обґрунтовано, що фінансово-економічна діагностика, крім означених раніше функцій виконує ще й наступні: превенції, падіння інформаційної асиметрії; ідентифікації чинників впливу.

Визначено спектр завдань, що має розв'язати фінансово-економічна діагностика аграрних підприємств, що спеціалізуються на підготовці сировини для виробництва біопалива: визначення характеристик сегментації фінансово-економічного контуру підприємства, ідентифікація підприємства за визначеними характеристиками, демаскування якісної адекватності здійсненої ідентифікації, фільтрація заходів з можливих альтернатив, прогнозування можливих перспектив розвитку та наслідків ухвалених заходів.

Ключові слова: фінансово-економічна діагностика, аналіз, аграрні підприємства, сировина, виробництво біопалива.

Рис.1. Літ. 8.

Постановка проблеми. Із зростанням потреби у розвитку альтернативної енергетики посилюється важлива роль аграрних підприємств як одного із джерел надходження сировини, зокрема насіння зернових та олійних культур для переробки на біологічні види палива. В цілому проблематика підвищення ефективності сировинної бази безпосередньо пов'язана з діяльністю аграрних підприємств, адже саме вони є виробниками сільськогосподарської продукції, що використовується у якості сировини для виробництва біодизеля і біоетанолу. Удосконалюючи технологічні, організаційні та економічні умови діяльності аграрних підприємств при виробництві сировини для біопалива, можна знизити її собівартість і цим самим підвищити ефективність виробництва біопалива. Проте порушення та розбалансованість фінансової та економічної рівноваги зумовило те, що на межі

кризи функціонує істотний сегмент аграрних підприємств, що має негативний вплив не лише на власників та працівників, але й сільське населення, контрагентів, кредиторів, постачальників і держави в цілому.

Зважаючи на це зміна параметрів певного чинника може мати значний вплив на собівартість виробленого біодизеля чи біоетанолу, а оскільки головним чинником ефективного виробництва є вартість сировини, то дослідження фінансово-економічної діагностики аграрних підприємств, що є виробниками даної сировини є вельми актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна та зарубіжна наукова думка накопичила потужний досвід щодо розкриття проблем та використання фінансово-економічної діагностики аграрних підприємств. Проблемами фінансово-економічної діагностики сільськогосподарських підприємств, та ефективності сировинної бази біопалива у контексті розвитку альтернативної енергетики та підвищення ефективності галузі в цілому займаються такі вчені, як В. Герасимчук [3], О. Гудзь [1,2], Я. Гуков, А. Данькевич, М. Даценко, О. Дерев'яно, І. Запатріна, Г. Калетнік [4], М. Калінчик, І. Кириленко, Є. Кузьмінський, В. Лазня, А. Мазуркевич, Р. Мамчур, М. Мельничук, В. Месель-Веселяк, Д. Нікітчин, А. Побережна, О. Прутська [5], М. Роїк, А. Самойленко [7], В. Савчук [6], З. Соколовська [8], О. Ткаченко, А. Фаїзов, Г. Швиданенко [9], Людвіг Штріве та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є наукове обґрунтування теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва сировини для біопалива в аграрних підприємствах, а також вдосконалення процесу прийняття фінансових рішень шляхом впровадження фінансової діагностики як важливої складової цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови господарювання вимагають від аграрних підприємств значних змін в організації виробництва, оскільки роль сільського господарства зростає на фоні світової продовольчої безпеки та розвитку виробництва біологічних видів палива. Аграрні товаровиробники створюють основу для життя людей на землі, продукують енергетичний базис для забезпечення процесу функціонування інших галузей господарського комплексу планети через перетворення у рослинах енергії сонця на енергію хімічних зв'язків. Надзвичайно важливу роль при цьому відіграють ті культури, з яких можна виробляти біологічні види палива, які є вагомою альтернативою мінеральному паливу.

Саме тому нині сформувався об'єктивні можливості для застосування в контурі управління сільськогосподарських підприємств такого засобу як фінансово-економічна діагностика, який стимулюватиме розробку детальної ідентифікації їх діяльності, яка б слугувала платформою для формування та імплементації продуктивних дієвих превентивних управлінських заходів[1].

Встановлено, що до альтернативних джерел енергії, відносять біодизель, біоетанол, біогаз, біоводень та енергію, яка виробляється за допомогою сонця, води, вітру. Зазначено, що серед сировини для виробництва біопалива найперспективнішими є насіння ріпаку, кукурудзи та пшениці. Крім того можна використовувати цукрові буряки, картоплю, сою, зерно жита та ячменю, соняшника та деякі інші види зернових культур, а також соломку, пожнивні рештки і гній.

Визначено також, що для виробництва біодизеля в Україні можна використовувати таку сировину: рослинну олію – ріпакову, соняшникову, соєву, відпрацьовану рослинну олію та жири тваринного походження. В свою чергу для виробництва біоетанолу також використовується насіння жита, озимої пшениці, кукурудзи, а також картопля та цукрові буряки. Біоетанол являє собою вироблене паливо з названих сільськогосподарських культур, активною речовиною якого є спирт. Джерелами сировини для біогазу є солома та гній.

Застосування фінансово-економічної діагностики у контурі управління аграрного підприємства з вирощування сировини для виробництва біопалива сприятиме своєчасному розпізнанню та ідентифікації стану підприємства за латентними непрямими проявами, що є особливо необхідним за сценарієм змінності та дисбалансування економічного простору.

При підготовці та ухваленні управлінських заходів однією із складових успіху вважається загальне стратегічне бачення процесів і уміння прогнозувати та фільтрувати можливі сценарії поступу подій. При цьому, під стратегічним баченням розуміється поєднання всеохоплюючої фінансово-економічної діагностики з окресленням траєкторії поступу підприємства, що і є передумовою його прибуткової діяльності в мінливому економічному просторі.

Передусім діагностику почали використовувати в медицині, де визначення точного об'єктивного діагнозу вважається наріжним чинником лікування. Потім діагностику почали визискувати і в технічній сфері для тестування механізмів та обладнання. Але ж фінансово-економічна сфера також потребує визначення максимально об'єктивних параметрів підприємства у контексті його фінансових та економічних можливостей функціонування.

Тому об'єктивна діагностика фінансово-економічного контуру аграрного підприємства сприяє спрощенню та нарощенню дієвості управлінських рішень у фінансово-економічній сфері.

В окремих наукових екскурсах [6] бачимо, що автори, окреслюючи фінансово-економічну діагностику, роблять спробу ототожнити її з аналізом, не розглядаючи функцій і завдань діагностики як специфічного додаткового етапу корегування. Причому у пошуках цих науковців не розглядається не тільки резонність здійснення процедур діагностики, її якісна відмінність від інших аналітичних процедур, а й не відмічається відмінність таких понять як фінансово-економічна діагностика та економічна експертиза. Причому в обох випадках ці поняття замінюються аналізом та аудитом сукупності фінансово-економічних процесів підприємства.

Дефініцію «фінансова діагностика» використовує в своїх працях Савчук В.П. [6, с. 9], розглядаючи її як необхідну складову у контурі фінансового корегування підприємством. Вчений стверджує, що «на підґрунті даних, що генеруються системою фінансового обліку, здійснюється фінансова діагностика, завданням якої можна вважати інформування менеджерів підприємства про несприятливі коливання, які відмічені на підприємстві за певний часовий відтинок».

Тобто таке трактування засвідчує, що поняття «діагностика» визискується на заміну поняття „аналіз” і за своїм сутнісним наповненням практично, не відрізняється від процедур фінансового аналізу, не маючи якісних відмінностей та особливих завдань, які б розв'язувались саме за допомогою методологічного інструментарію фінансово-економічної діагностики.

І хоча, нині ще не сформовано єдиної концепції розгляду змістового наповнення фінансово-економічної діагностики підприємства, проте можна простежити поглиблення її ролі та розширення її функцій в системі корегування діяльності підприємства [2,6,7] (рис. 1).

Рис. 1. Еволюція змістового наповнення поняття «фінансово-економічна діагностика»

(складено автором з використанням літературних джерел)

Відмінний науковий підхід, знаходимо у наукових екскурсах Соколовської З.Н. [8]. Вона, фінансово-економічну діагностику, окреслює у контексті системного підходу, що дає змогу не тільки більш об'єктивно оцінювати контур аграрного підприємства за сценарієм асиметричності інформаційних потоків, але і демаскувати латентні проблеми його діяльності та окреслювати напрями їх розв'язання, з врахуванням змін параметрів підприємства.

У такому розгляді, фінансово-економічна діагностика дає змогу розв'язувати наступні завдання: оцінити фінансово-економічні параметри підприємства; збалансованість його діяльності; демаскувати можливі сценарії розвитку фінансово-економічних трендів, враховуючи структурні взаємозв'язки між параметрами; передбачити можливі наслідки управлінських заходів, що пов'язані з дієвістю та результативністю виробництва, фінансовим контуром, платоспроможністю, стійкістю тощо [8, с. 11].

Експрес-діагностика аграрного підприємства здійснюється за наступними етапами: за «слабкими сигналами», що надходять до підприємства, проводиться попередня термінова кількісна і якісна експертиза циклу кругообігу фінансових ресурсів та капіталу на підприємстві як на визначений момент часу (статична), так і за визначений проміжок часу (динамічна); здійснюється моніторинг напрямів коливання та поглиблення фінансово-економічної «хвороби» аграрного підприємства; узагальнюються результати фінансово-економічної діагностики фінансово-економічного «здоров'я» (стану, розвитку й стійкості функціонування) сільськогосподарського підприємства.

Поглиблена фінансово-економічна діагностика проводиться за наступними етапами: кількісно в статистиці і в динаміці оцінюються параметри деформацій та порушення пропорцій у фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів та капіталу в сільськогосподарських підприємствах; виявляються причини деформацій, викривлень й порушення пропорцій у фазах циклу кругообігу фінансових ресурсів й капіталу в сільськогосподарських підприємствах, динаміка зміни їх впливу на перебіг фінансової «хвороби».

Метою фінансово-економічної діагностики підприємства можна вважати інформаційно-аналітичне забезпечення ухвалення управлінських заходів на платформі аналізу майбутнього потенціалу підприємства генерувати фінансові потоки та отримувати здобутки, а також демаскування слабких сторін чи потенційних можливостей [7].

В економічній літературі існує широкий спектр думок щодо ефективності переробки виробленої сировини для біопалива. Деякі дослідники говорять, що розвиток сировинної бази для біопалива може забезпечити аграрним товаровиробникам значні можливості для отримання доходу. Для залучення аграрних виробників до розвитку сировинної бази біопалива потрібно проведення активної політики і підтримки з боку держави. Найважливішими питаннями є інвестиції в розвиток інфраструктури, сільської місцевості, науково-дослідної роботи, забезпечення ринкової інформації, створення ринкових установ і правових систем. Незважаючи на позитивні і негативні чинники розширення використання біопалива, розвиток їх сировинної бази може бути пов'язаний з ризиками в контексті забезпечення справедливості та рівності в таких сферах, як умови праці на полях, доступ до сільськогосподарських земель, обмеження, з якими стикаються малі аграрні підприємства. Насправді такі ризики обумовлені організаційними та політичними реаліями, існуючими в багатьох країнах і вимагають уваги, незалежно від обставин, пов'язаних із станом розвитку як біопалива, так і його сировинної бази.

В найближчій перспективі підвищення цін на сільськогосподарські товари може спричинити негативну дію на продовольчу безпеку населення. Особливу групу ризику становлять малозабезпечені міські та сільські жителі – споживачі харчових продуктів. При чому така ситуація може спостерігатись не тільки в Україні, а і в

інших країнах із подібним рівнем розвитку. Вирішення проблеми може бути у створенні належних систем безпеки, які гарантували б доступ до продовольства переважної більшості населення, в тому числі й малозабезпеченого, для цього і потрібно проводити фінансово-економічну діагностику аграрних підприємств. У перспективі зростання попиту на біопаливо і викликане у зв'язку з цим підвищення цін на сільськогосподарські товари може забезпечити стимулювання зростання розвитку сільських районів. Це вагомий доказ на користь того, щоб зосередити увагу на сільському господарстві як на рушійній силі зростання та розвитку аграрної сфери. Для цього, зокрема, потрібна значна увага з боку уряду, направлена на підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва, у чому значну роль відіграватимуть державні інвестиції.

Висновок. Таким чином, здійснюючи фінансово-економічну діагностику сільськогосподарських підприємств за означеними критеріями, менеджери та керівники можуть дієвіше корегувати фінансово-економічною сферою підприємства, і при плануванні виробничої поточної діяльності, і в стратегічному зорієнтуванні, зосереджуючись на проблемних аспектах, які вимагають інтенсивних управлінських заходів і втручання задля усунення розбалансованості діяльності та запобігання кризових явищ і процесів.

Список використаних джерел

1. Гудзь О.Є. Діагностика та управління платоспроможністю в аграрних підприємствах / О.Є. Гудзь // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 7(10). – С. 171-175.
2. Гудзь О.Є. Прогнозування фінансової стійкості та платоспроможності аграрних підприємств / О.Є. Гудзь // Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва. Серія «Економічні науки». – 2012. – Вип. 77. – Ч. 2. – С. 119-125.
3. Герасимчук В. Г. Діагностика системи управління підприємством : [навч. посібник] / В. Г. Герасимчук. – К. : ІСДО, 1995. – 120 с.
4. Калетнік Г.М. Виробництво та використання біопалив: підручник / Г.М. Калетнік. – Вінниця : Консоль, 2015. – 416 с.
5. Прутська О.О. Державне регулювання розвитку ринку біопалива в Україні / О.О. Прутська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №1(5). – С.179-182
6. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом “Максимум”, 2001. – 600с.
7. Самойленко А. Г. Оцінка потенціалу аграрної сировинної бази для виробництва біопалива / А. Г. Самойленко // Економіка та підприємництво: зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; відп. ред. С. І. Дем'яненко. – 2009. – Вип. 22. – С. 177–184.
8. Соколовская З. Н. Диагностика хозяйственных ситуаций в деятельности предприятия: монография / З. Н. Соколовская. – Одесса: ОЦНТ и ЭИ; ОКФА, 1995. – 120 с.
9. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексик. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.

Список використаних джерел у транслітерації/ References

1. Hudz O.Ie. Diahnastyka ta upravlinnia platospromozhnistiu v ahrarnykh pidpriemstvakh / O.Ie. Hudz // Stalyi rozvytok ekonomiky. – 2011. – № 7(10). – S. 171-175.
2. Hudz O.Ie. Prohnozuvannia finansovoi stiikosti ta platospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv / O.Ie. Hudz // Zb. nauk. prats Umanskoho natsionalnogo universytetu sadivnytstva. Serii «Ekonomichni nauky». – 2012. – Vyp. 77. – Ch. 2. – S. 119-125.
3. Herasymchuk V. H. Diahnastyka systemy upravlinnia pidpriemstvom : [navch. posibnyk] / V. H. Herasymchuk. – K. : ISDO, 1995. – 120 s.
4. Kaletnik H.M. Vyrobnystvo ta vykorystannia biopalyv: pidruchnyk / H.M. Kaletnik. – Vinnytsia : Konsol, 2015. – 416 s.
5. Pruts'ka O.O. Derzhavne reguljuvannja rozvytku rynku biopalyva v Ukraini / O.O. Pruts'ka // Visnyk Zaporiz'kogo nacional'nogo universytetu. – 2010. – №1(5). – С.179-182.
6. Savchuk V.P. Fy`nansovj menedzhment predpry`yaty`j: pry`kladne voprosu s analy`zom delovux sy`tuacy`j. – K.: Y`zdatel`sky`j dom “Maksy`mum”, 2001. – 600s.
7. Samoilenko A.H. Otsinka potentsialu ahrarnoi syrovynnoi bazy dlia vyrobnystva biopalyva / A. H. Samoilenko // Ekonomika ta pidpriemnystvo: zb. nauk. prats molodykh uchenykh ta aspirantiv / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ "Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana"; vidp. red. S. I. Demianenko. – 2009. – Vyp. 22. – S. 177–184.
8. Sokolovskaia Z. N. Dyahnastyka khoziaistvennykh situatsyi v deiatelnosti predpriatyia: monohrafiya / Z. N. Sokolovskaia. – Odessa: OTsNT y ЭУ; OKFA, 1995. – 120 s.
9. Shvydanenko H. O. Suchasna tekhnolohiia diahnostyky finansovo-ekonomichnoi diialnosti pidpriemstva: monohrafiia / H. O. Shvydanenko, O. I. Oleksyk. – K. : KNEU, 2002. – 192 s.

ANNOTATION

THE FINANCIAL AND ECONOMIC DIAGNOSTICS AGRICULTURAL ENTERPRISES PRODUCING BIOFUEL

KORPANUYK Tatiana
Candidate of Economic Sciences
Associate Professor of Department
of Accounting and Taxation in economics,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

A growing demand for alternative energy development increases the importance of agricultural enterprises as one of the sources of raw materials, including seed of grain and oilseed crops for processing into biological fuels. In general, the problems of enhancement of raw materials efficiency are directly related to the activities of agricultural enterprises as they are producers of agricultural products used as raw materials for biodiesel and bioethanol production. Improvement of the technological, organizational and economic conditions of the agricultural enterprise functioning while producing raw materials for biofuels can reduce its cost and thus increase the efficiency of biofuel production. However, violation and imbalance in financial and economic equilibrium have caused the fact that a significant segment of agricultural enterprises operate on the verge of crisis having a negative impact not only on the owners and employees, but also on the rural population, contractors, lenders, suppliers and the state as a whole.

With this in view, the change in the parameters of certain factors can have a significant impact on the biodiesel or bioethanol production cost, and due to the fact that production cost is the main factor of efficient production of raw materials, the study of financial and economic diagnostics of agricultural enterprises producing raw materials is very important.

Key words: financial and economic diagnostics, analysis, farms, raw materials, the production of biofuels.

Figure 1. Lit. 8.

АННОТАЦИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДИАГНОСТИКА АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ПО ПРОИЗВОДСТВУ БИОТОПЛИВА

КОРПАНИЮК Татьяна Николаевна
кандидат экономических наук, доцент
кафедры учета и налогообложения в отраслях экономики
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье раскрыто научное обоснование теоретических и практических аспектов повышения эффективности производства сырья для биотоплива в аграрных предприятиях, а также показано совершенствования процесса принятия финансовых решений путем внедрения финансовой диагностики как важной составляющей этого процесса. Обосновано, что финансово-экономическая диагностика, кроме указанных ранее функций выполняет еще и следующие: превенции, падение информационной асимметрии; идентификации факторов влияния.

Определен спектр задач, которые должна решить финансово-экономическая диагностика аграрных предприятий, специализирующихся на подготовке сырья для производства биотоплива: определение характеристик сегментации финансово-экономического контура предприятия, идентификация предприятия по определенным характеристикам, демаскировка качественной адекватности проведенной идентификации, фильтрация мероприятий из возможных альтернатив, прогнозирования возможных перспектив развития и последствий принятых мер.

Ключевые слова: финансово-экономическая диагностика, анализ, аграрные предприятия, сырье, производство биотоплива.

Рис. 1. Лит. 8.

Інформація про автора

КОРПАНИЮК Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: sharko@vsau.vin.ua)

KORPANUYK Tatiana – Candidate of Economic Sciences Associate Professor of Department of Accounting and Taxation in economics, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna str. 3, e-mail: sharko@vsau.vin.ua)

КОРПАНИЮК Татьяна Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и налогообложения в отраслях экономики Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: sharko@vsau.vin.ua)

